

Learning Management Problems gas transmission companies in Ukraine conducted many leading scientists. At the same time need to be clarified questions about the process of tariff on natural gas transportation services, and creating this relevant organizational and economic mechanism.

Key words: tariff, gas transportation, natural gas, gas distribution company, the gas transportation system.

Стаття надійшла до редакції 28.06.2017 р.

УДК 332.365

Анатолій Шворак – доктор економічних наук,
завідувач кафедри обліку і аудиту Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки

Актуальність розміру втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва на сьогодні

У статті запропоновано механізм індексації нормативів утрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва як передумови вдосконалення економічного механізму регулювання урбанізації продуктивних земель та надходження додаткових платежів до місцевих бюджетів, які будуть спрямовані на покращення та охорону земель.

Ключові слова: сільськогосподарські угіддя, сільськогосподарське виробництво, рілля, сінокоси, пасовища.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва – один із важливих економічних регуляторів земельних відносин в Україні, що розглядається як різновид так званої позитивної відповідальності – відповідальності за правомірні дії [4].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблематика економічного регулювання земельних відносин є предметом досліджень широкого кола вітчизняних науковців, таких як Д. С. Добряк [1], Л. Я. Новаковський [1], А. Г. Мартин [3], А. М. Третяк [1] й ін., теоретичні та методичні засади вдосконалення порядку визначення втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва потребують удосконалення.

Мета статті – дослідження механізму індексації нормативів утрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва як передумови вдосконалення економічного механізму регулювання урбанізації продуктивних земель, які виступають основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарстві.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За своєю економічною сутністю, відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва є економічним інструментом регулювання урбанізаційних процесів, що покликаний знизити рентабельність трансформації сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників в інші угіддя та сприяти залученню інших земель до містобудівних та промислових потреб.

Розмір утрат сільсько- й лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, регулюється Земельним кодексом [1] та встановлюється в порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 № 1279 [6]. Із часу прийняття постанови минуло понад 18 років. За цей час прийнято багато нормативних актів, що суттєво змінили правове регулювання в цих сферах, а ріст інфляції – 1028,2 %, індексу цін реалізації сільськогосподарської продукції – 1435,5 % та середньомісячної заробітної плати – 2558,6 % (табл. 1) не відобразилися на коригуванні розміру втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Аналіз макроекономічних показників, наведених у табл. 1, і зміни в законодавчому регулюванні земельних відносин вимагають напрацювання нових наукових підходів щодо визначення розмірів утрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва, що підлягають відшкодуванню, у тому числі на основі індексації наявних нормативів. Якщо макроекономічні показники індексу інфляції та середньорічної заробітної плати відображають загальні показники народного господарства країни, то індекс цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами, на нашу думку, є найбільш оптимальним, адже він визначається на регулярній

основі Державною службою статистики України як середньозважена величина, яка враховує зміни середніх цін на основні види продукції за рік або ряд років з урахуванням усіх напрямів її реалізації (переробним підприємствам) на ринку, населенню у рахунок оплати праці, пайовикам у рахунок орендної плати за землю та майнових паїв (часток), на біржах, аукціонах, за іншими напрямками). Базою зважування для агрегування цих змін є фактичний обсяг реалізації відповідних видів продукції за звітний рік. Отже, зважаючи на те, що згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2005

Таблиця 1

Індекси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами, інфляції, середньорічної заробітної плати

Рік	Індекс цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами		Індекс інфляції		Середньорічна заробітна плата	
	за рік	добуток	за рік	добуток	за рік	% до 1997 р.
1997	105,1	105,1	110,1	110,1	143,1	100
1998	110,0	115,6	120,0	132,1	132,4	92,5
1999	129,2	149,4	119,2	157,5	177,4	124,0
2000	155,8	232,7	125,8	198,1	231,0	161,4
2001	105,0	244,4	106,1	210,2	311,6	217,7
2002	87,4	213,6	99,4	208,9	376,0	262,8
2003	120,6	250,6	108,2	226,1	372,7	260,4
2004	105,7	272,2	112,3	253,9	524,1	366,2
2005	108,1	294,3	110,4	280,3	735,6	514,0
2006	102,1	301,4	111,6	312,8	928,8	649,1
2007	138,0	415,9	116,6	364,7	1197,9	837,1
2008	110,3	458,7	122,3	446,1	1574,0	1079,0
2009	106,4	488,1	112,3	500,9	1650,4	1153,3
2010	130,0	634,5	109,1	546,5	1982,6	1385,5
2011	113,6	720,8	104,6	571,6	2370,5	1656,5
2012	106,8	769,8	99,8	570,5	2753,0	1923,8
2013	97,1	747,5	100,5	573,4	2979,5	2081,2
2014	124,3	929,1	124,9	716,1	2979,5	2201,2
2015	154,5	1435,5	143,3	1026,2	3661,4	2558,6

«Класифікація видів економічної діяльності» (NACE, Rev. 1.1-2002) [5], сільське господарство, мисливство та лісове господарство розглядаються в межах однієї секції класифікації, нормативи втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва 1997 р. станом 1.01.2016 р. потрібно, на нашу думку, індексувати на коефіцієнт індексу цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами – 14,355 (див. табл. 2 та 3).

Таблиця 2

Проіндексовані за станом на 1. 01. 2016 р. нормативи втрат сільськогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, тис. грн

Регіон	Рілля та перелоги	Багаторічні насадження	Сіножаті	Пасовища
1	2	3	4	5
АР Крим	1386,549	5960,77	298,153	288,391
Області:				
Вінницька	1553,928	8325,756	410,265	365,191
Волинська	1528,237	2585,766	1324,679	1062,557
Дніпропетровська	1189,598	2089,083	291,406	296,287
Донецька	1306,879	4600,203	378,972	375,096

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5
Житомирська	1159,884	9370,944	1067,150	816,655
Закарпатська	1946,25	4916,300	1173,664	903,073
Запорізька	995,806	2129,994	250,925	227,096
Івано-Франківська	1596,132	1942,949	493,237	493,237
Київська	1675,802	4751,66	955,375	621,715
Кіровоградська	1177,11	1369,036	347,247	296,717
Луганська	945,85	5325,705	540,035	264,706
Львівська	1572,59	2046,018	658,894	608,652
Миколаївська	944,271	3325,143	249,346	244,609
Одеська	1081,792	4159,504	398,064	275,903
Полтавська	1369,467	4141,130	520,368	365,621
Рівненська	1738,39	2838,701	1284,628	850,103
Сумська	1399,181	2803,818	762,219	474,289
Тернопільська	1788,345	2850,615	783,352	575,922
Харківська	1238,118	4632,932	356,578	289,683
Херсонська	1111,507	3336,676	196,807	181,160
Хмельницька	1549,191	5433,080	494,242	430,650
Черкаська	1784,947	4765,285	820,675	342,366
Чернівецька	2008,838	8244,076	624,729	464,097
Чернігівська	1339,752	2249,428	968,675	751,627
м. Київ	1675,802	8833,205	995,375	621,715
м. Севастополь	1386,549	5961,057	298,153	288,391

Таблиця 3

Проіндексовані станом на 1. 01.2016 р. нормативи втрат лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, тис. грн

Регіон	Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси	Експлуатаційні ліси
1	2	3
АР Крим	1767,100	-
Області:		
Вінницька	1215,868	720,621
Волинська	1115,383	660,330
Дніпропетровська	2081,475	-
Донецька	2341,300	-
Житомирська	1076,625	637,362
Закарпатська	427,779	256,954
Запорізька	3601,669	-
Івано-Франківська	457,924	274,180
Київська	1115,557	684,733
Кіровоградська	2283,880	1353,676
Луганська	1716,858	-
Львівська	1006,285	597,168
Миколаївська	3468,168	-
Одеська	2035,539	-
Полтавська	1873,327	-
Рівненська	1063,705	630,184
Сумська	1142,658	676,120
Тернопільська	1441,242	854,122
Харківська	1319,224	-
Херсонська	2401,591	-

1	2	3
Хмельницька	1337,889	792,396
Черкаська	1088,109	644,539
Чернівецька	446,440	268,438
Чернігівська	1076,625	637,362
м. Київ	1155,577	-
м Севастополь	1767,100	-

Потрібно відзначити, що у 2006 р. в Україні зазнала змін класифікація лісів, де в статті 39 Лісового кодексу України [2] та в постанови Кабінету Міністрів України від 16.05.2007 № 733 «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» [7], ліси України за екологічним і соціально-економічним значенням та залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються не на дві групи, а на чотири категорії:

- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- рекреаційно-оздоровчі ліси;
- захисні ліси;
- експлуатаційні ліси.

Колишні ліси другої групи в сучасних умовах варто відносити до експлуатаційних, а ті, що входять до першої групи, – до лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, рекреаційно-оздоровчих, а також захисних.

Індексація втрат сільськогосподарського й лісгосподарського виробництва має стати важливим кроком на шляху вдосконалення економічного регулювання урбанізаційних процесів, адже кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, використовуються на освоєння земель для сільськогосподарських і лісгосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорону земель відповідно до розроблених програм і проектів землеустрою, а також на проведення інвентаризації земель, проведення нормативної грошової оцінки землі. Використання цих коштів на інші цілі не допускається. Утрати сільсько- й лісгосподарського виробництва, зумовлені вилученням сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, підлягають відшкодуванню й зараховуються на спеціальні рахунки відповідних місцевих рад у таких розмірах:

- Автономній Республіці Крим, обласним радам – 25 %;
- районним радам – 15 %;
- міським, сільським, селищним радам – 60 %,
- міським радам Києва та Севастополя – 100 %.

У разі повернення рекультивованих сільськогосподарських і лісових угідь, наданих у тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди, менш цінними, розмір втрат сільсько- й лісгосподарського виробництва визначається як різниця між розмірами цих угідь. Якщо сільськогосподарські та лісові угіддя надаються на умовах освоєння нових земель або поліпшення наявних угідь, то відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва провадиться з урахуванням втрат на проведення цих робіт.

У найближчому майбутньому важливим завданням економічної, землевпорядної й правової науки має стати напрацювання нової методичної та правової бази для визначення розміру втрат сільсько- й лісгосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Зважаючи на викладе вище, можна зробити загальний висновок про те, що в разі вилучення земельних ділянок із користування чи викупу земельних ділянок для задоволення потреб у земельних ділянках фізичних і юридичних осіб, крім викупу земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, при встановленні обмежень або погіршенні якості земель чинне земельне законодавство передбачає обов'язкове відшкодування збитків та компенсацію втрат сільськогосподарського й лісгосподарського виробництва. Правова природа вказаних збитків і втрат потребує поглибленого наукового дослідження, оскільки наявний організаційно-правовий механізм відшкодування й компенсації збитків і втрат повинен відповідати ринковим умовам.

Джерела та література

1. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
2. Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 17. – Ст. 99.
3. Мартин А. Г. Регулювання ринку земель в Україні : [монографія] / А. Г. Мартин – Київ : [б. в.], 2011. – 252 с.
4. Мірошниченко А. М. Земельне право України : навч. посіб. / А. М. Мірошниченко, Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ : Ін-т законодавства ВРУ, 2007. – 432 с.
5. Наказ Держспоживстандарту України від 26.12.2005. – № 375.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997. – № 1279.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2007. – № 733.

References

1. Zemel'nyj kodeks Ukrainy [The Land Code of Ukraine]. (2002). Vidomosti Verkhovnoyi Rady` Ukrainy` (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 3, 4, 27 [in Ukrainian].
2. Lisovyj kodeks Ukrainy`. [Forest Code of Ukraine.] (1994). Vidomosti Verkhovnoyi Rady` Ukrainy` (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 17, 99 [in Ukrainian].
3. Martyn, A. G. (2011) Regulyuvannya rynku zemel' v Ukraini : [Regulation of the land market in Ukraine] – K. : [in Ukrainian].
4. Mirosny'chenko, A. M. (2007) Zemel'ne pravo Ukrainy` : Navch. posib. / Insty'tut zakonodavstva Verkhovnoyi Rady` Ukrainy` [Land Law of Ukraine: Teach. Manual / Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine]. – K. : In-t zakonodavstva VRU [in Ukrainian].
5. Nakaz Derzhspozhy'vstandartu Ukrainy` vid 26.12.2005 [Order of Derzhspozhyvstandart of Ukraine dated December 26, 2005], 375 [in Ukrainian].
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 17.11.1997 [Postataniya Cabinet of Ministers of Ukraine of 17.11.1997] 1279 [in Ukrainian].
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 16.05.2007 [Postataniya Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 16, 2007] 733 [in Ukrainian].

Анатолій Шворак. Актуальность размера потерь сельско- и лесохозяйственного производства в данное время. Размер потерь сельскохозяйственного и лесохозяйственного производства, которые подлежат возмещению, устанавливается в порядке, который определяется постановлением Кабинета Министров Украины №1279 от 17.11.1997. Со времени его принятия прошло более 18 лет.

В статье предлагается механизм индексации нормативов потерь сельско- и лесохозяйственного производства как предпосылки усовершенствования экономического механизма регулирования урбанизации продуктивных земель и поступления дополнительных платежей к местным бюджетам, которые будут направлены на улучшение и охрану земель.

Ключевые слова: сельскохозяйственные угодья, сельскохозяйственное производство, пашня, сенокосы, пастбища.

Anatoliy Shvorak. Actuality of Agricultural Loss and Agricultural Production. Actuality of losses size of agricultural and forestry production deposit total today. Losses size of agricultural and forestry production that are subject to reimbursement, is stated in order determined by the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine №1279 from 17.11.1997. From the time the decree was adopted more than 18 years have passed.

The article proposes the mechanism of indexation of losses norms of agricultural and forestry production as preconditions of improving economic mechanism of regulation of urbanization of productive lands and earnings to additional payments to local budgets, that will be directed to improving and lands protection.

Key words: agricultural lands, agricultural production, arable land, hayfields, pastures.

Стаття надійшла до редакції 28.06.2017 р.